

УДК 658.5

**ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА ПІДПРИЄМСТВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ:
АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Н.П. Карачина, к.е.н., доц.

Вінницький національний технічний університет

Проведено оцінку економічної поведінки підприємств сільськогосподарського машинобудування Вінниччини за сформованим авторським методичним підходом. Виявлені основні тенденції у розвитку досліджуваних підприємств та спрогнозовано перспективи їх подальшого функціонування.

Проведена оцінка економічного поведіння підприємств сільськогосподарського машинобудування Вінниччини за сформованим авторським методичним підходом. Обнаружены основные тенденции в развитии исследуемых предприятий и спрогнозированы перспективы их последующего функционирования.

The estimation of economic behavior of Vinnytsia agricultural engineering enterprises is realized by the author's formed methodical approach. Major trends of the explored enterprises are determined and the future prospects of their operation are predicted.

Вступ. Функціонування та розвиток підприємств у руслі сучасної теорії мікроекономічного аналізу оцінюється за допомогою певної сукупності визначених показників та критеріїв. Проте, не зважаючи на достатньо широку спектральність їх аналітичної дії, вважаємо, що вони не спроможні пояснити унікальні тенденції і закономірності розвитку вітчизняних підприємств під впливом приватизаційних і постприватизаційних процесів впродовж останніх 20 років. Відтак вважаємо за необхідне використання концептуально нового методичного підходу, який є синтезом парадигми опису дій, потенціалу і причинно-наслідкових механізмів пояснення ефективності підприємства з точки зору ка-

тегорії «економічна поведінка». В контексті окреслених позицій проведемо оцінювання економічної поведінки підприємств сільськогосподарського машинобудування Вінниччини, як однієї із пріоритетних галузей, з огляду на специфіку народного господарства даного регіону, а саме його аграрну спеціалізацію.

Постановка задачі. Метою дослідження є виявлення основних тенденцій у розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування Вінниччини та прогнозування перспектив їх подальшого функціонування на основі результатів проведеної оцінки економічної поведінки за сформованим авторським методичним підходом.

Результати. Оцінювання економічної поведінки в контексті попередньо виявлених та аналітично сформованих автором закономірностей у формуванні моделей економічної поведінки промислових підприємств [1] ґрунтується на побудові кореляційного поля та емпіричної лінії регресії між загальним фінансовим результатом (фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування) та фінансовим результатом від основної (виробничої) діяльності по 30 підприємствам сільськогосподарського машинобудування протягом 7 років (2002–2008 рр.) [2].

Узагальнення та інтерпретація виявлених залежностей за авторською методикою обумовило можливість оцінювання економічної поведінки досліджуваних підприємств за відповідною моделлю: виробничоорієнтованої (МВП), змішаної (МЗП) або рентоорієнтованої (МРП) економічної поведінки (табл. 1). Концепція моделі виробничоорієнтованої поведінки передбачає, що за даною моделлю можуть розвиватися підприємства, для яких пріоритетом є або виробництво продукції, або надання виробничих послуг. Крім цього, в методичному аспекті зазначимо, що модель економічної поведінки підприємства визначалась як модель виробничоорієнтованої поведінки, якщо лінійний коефіцієнт кореляції (r) перевищує 0,9 і тоді решта форм зв'язку не розглядалась при будь-якому значенні кореляційного відношення (η) або, якщо лінійний коефіцієнт кореляції більше 0,8 за відсутності інших форм зв'язку.

Оцінювання та типізація моделей економічної поведінки підприємств сільськогосподарського машинобудування протягом 2002–2008 рр.

Підприємство	Кореляційно-регресійний зв'язок між загальним фінансовим результатом (Y) та фінансовим результатом від основної діяльності (x)	Модель економічної поведінки
1. ТОВ НВП «АСТОК»	$Y = -196,256 + 1,166x$ $r = 0,8452$	МВП
2. ВАТ «Брацлав»	$Y = -33,043 + 0,748x$ $r = 0,9703$	МВП
3. ВАТ «Вінницький завод «Пневматика»»	$Y = 131,544 + 0,858x$ $r = 0,9941$	МВП
4. ВАТ «Вінницький інструментальний завод»	$Y = 580,851 + 1,442x$ $r = 0,8515$	МВП
5. ВАТ «Комсомольське спеціалізоване підприємство «Агромаш»»	$Y = -53,028 + 0,899x$ $r = 0,9629$	МВП
6. ВАТ «Хмільниксільмаш»	$Y = 254,057 - 0,174x + 0,0006x^2$ $\eta = 0,8158$	МЗП
7. ВАТ «Ладизинський ремонтно-механічний завод»	$Y = 32,611 + 2,232x + 0,0095x^2$ $\eta = 0,8515$	МЗП
8. ВАТ «Тростянецьке районне підприємство «Агромаш»»	$Y = -116,711 + 0,779x + 0,0005x^2$ $\eta = 0,8898$	МЗП
9. ВАТ «Шаргородське районне підприємство «Агромаш»»	$Y = -141,121 + 0,977x + 0,029x^2$ $\eta = 0,8775$	МЗП
10. ВАТ «Немирівське районне підприємство «Агромаш»»	$Y = -206,971 - 1,554x - 0,006x^2$ $\eta = 0,7765$	МЗП
11. ВАТ «Калинівське районне підприємство «Агромаш»»	$Y = 60,108 + 1,148x - 0,0038x^2$ $\eta = 0,7982$	МЗП
12. ВАТ «Брацлавське спеціалізоване підприємство «Агромаш»»	$Y = 1,344 + 0,531x - 0,0047x^2$ $r = 0,9878$	МЗП

Продовження таблиці 1

13. ВАТ «Кальницьке СП «Агромаш»	$Y = -38,651 - 0,526x + 0,0681x^2$ $\eta = 0,8307$	МЗП
14. ВАТ «Рахнянське спеціалізоване підприємство «Агромаш»»	$Y = -53,155 + 1,857x + 0,016x^2$ $\eta = 0,9152$	МЗП
15. ВАТ «Жмеринське районне підприємство «Агромаш»»	$Y = -94,547 + 0,096x + 0,008x^2$ $\eta = 0,8643$	МЗП
16. ВАТ «Вінницький завод тракторних агрегатів»	відсутній зв'язок	МРП
17. ВАТ «Калинівський ремонтно-механічний завод»	відсутній зв'язок	МРП
18. ВАТ «Вороновицьке спеціалізоване підприємство Агромаш»	відсутній зв'язок	МРП
19. ВАТ «Гайсинське РП «Сільгосптехніка»»	відсутній зв'язок	МРП
20. ВАТ «Уланівський Агромаш»	відсутній зв'язок	МРП
21. ВАТ «Бершадське районне підприємство «Агромаш»»	відсутній зв'язок	МРП
22. ВАТ «Чечельницьке районне підприємство «Агромаш»»	відсутній зв'язок	МРП
23. ВАТ «Агромашкомплект»	відсутній зв'язок	МРП
24. ВАТ «Вахнівське спеціалізоване підприємство «Агромаш»»	відсутній зв'язок	МРП
25. ВАТ «Козятинське районне підприємство «Агромаш»»	відсутній зв'язок	МРП
26. ВАТ «Липовецьке районне підприємство «Агромаш»»	відсутній зв'язок	МРП
27. ВАТ «Оратівське районне підприємство «Агромаш»»	відсутній зв'язок	МРП
28. ВАТ «Томашпільське районне підприємство «Агромаш»»	відсутній зв'язок	МРП
29. ВАТ «Ямпільське районне підприємство «Агромаш»»	відсутній зв'язок	МРП
30. ВАТ «Вінницьке спеціалізоване підприємство «Ремтехсільмаш»»	відсутній зв'язок	МРП

Отримані результати свідчать про існування значних проблем у розвитку сільськогосподарського машинобудування, адже із 30 машинобудівних підприємств цієї галузі – 15 підприємств з рентоорієнтованою поведінкою, 10 підприємств із змішаною поведінкою (поєднання виробничої, фінансової, інвестиційної та рентоорієнтованої діяльності) і лише 5 підприємств є підприємствами із виробничоорієнтованою поведінкою (рис. 1). Зазначене підтверджує, що сільськогосподарське машинобудування покинуте державою, втратило засоби впливу (тиску) на постачальників та навіть не відчуває податкового тиску, що констатує вкрай кризову їх реальність та безперспективне майбутнє.

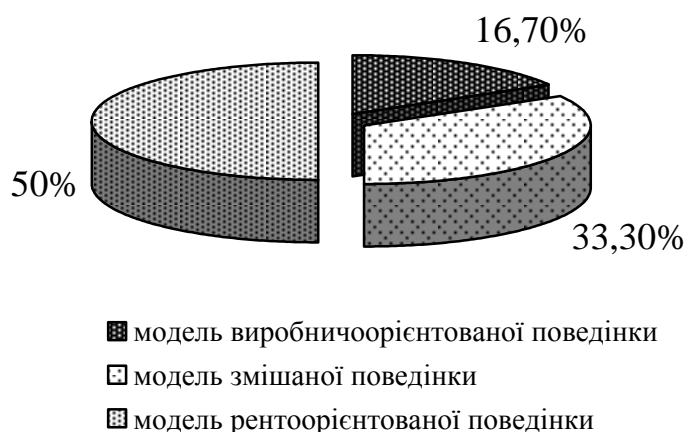

Рис. 1. Розподіл сільськогосподарських машинобудівних підприємств за моделями економічної поведінки (2002–2008 рр.)

Достатньо цікавим, поряд із оцінкою моделей економічної поведінки об'єктів дослідження на 2008 р., є відслідковування їх трансформації, оцінювання динамічності або усталеності протягом 2002–2008 рр. та визначення передумов функціонування підприємств в 2008 р. за обраними моделями. З огляду на зазначене, автором попередньо було здійснено кореляційне дослідження взаємозв'язку між загальним фінансовим результатом (фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування) та фінансовим результатом від основної (виробничої) діяльності (аналогічно використанню розробленого методичного підходу протягом 2002–2008 рр.) за 2002–2005 рр., 2002–2006 рр.,

2002–2007 рр., що надало можливість ідентифікувати економічну поведінку підприємств із відповідними моделями за 2005 р., 2006 р., 2007 р.. Отримані результати свідчать про поступове зменшення підприємств із виробничоорієнтованою поведінкою – з 11 до 5 (на 54,5 %), зменшення підприємств із змішаною поведінкою – з 13 до 10 (на 30 %) та стрімке збільшення підприємств із рентоорієнтованою поведінкою – з 6 до 15 (на 150 %) (рис. 2).

Рис. 2. Узагальнена динаміка кількості підприємств сільськогосподарського машинобудування за моделями економічної поведінки (дані за період 2002–2008 рр.)

Наведена динаміка характеризує вкрай негативні тенденції у розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування, адже втрачається основа машинобудування, а саме, зменшується концентрація підприємств на виробничих процесах, не говорячи вже про їх достатньо низький інноваційний розвиток.

Окреслені висновки щодо існування найбільших проблем у розвитку сільськогосподарського машинобудування у вищенаведених дослідженнях підтверджуються переходом виробничоорієнтованих підприємств до рентоорієнтованих у сільськогосподарському машинобудуванні (ВАТ «Вінницький завод тракторних агрегатів», ВАТ «Гайсинське РП «Сільгосптехніка»», ВАТ «Бершадське районне підприємство «Агромаш»», ВАТ «Чечельницьке районне підприємство «Агромаш»», ВАТ «Вінницьке спеціалізоване підприємство «Ремтехсільмаш»»). Відтак, ВАТ «Гайсинське РП «Сільгосптехніка»» більш сконцентрувало свою діяльність на роздрібній торгівлі залізними виробами, фарбами та склом; ВАТ «Бершадське районне підприємство «Агромаш»» – на вирощуванні зернових, технічних та решти культур, не віднесених до інших класів рослинництва; ВАТ «Чечельницьке районне підприємство «Агромаш»» та ВАТ «Вінницьке спеціалізоване підприємство «Ремтехсільмаш»» – на наданні послуг у рослинництві; ВАТ «Вінницький завод тракторних агрегатів» – на оптовій і роздрібній торгівлі. Найбільш негативними є зміни в економічній поведінці ВАТ «Вінницький завод тракторних агрегатів», як одного з провідних підприємств області, який випускав широкий вибір насосів НШ, гідроциліндрів, рукавів високого тиску та експортував продукцію у 20 країн світу. Зменшивши чисельність працівників на 97,51 % та вартість основних засобів на 75,22 % протягом 2002–2008 рр. підприємство майже зупинило виробництво. Поряд із цим, власники контрольного пакета акцій поза інтересами акціонерів та трудового колективу, з метою розкрадання майна перевели основні активи на створені підприємства ЗАТ «Вінницький агрегатний завод» та ЗАТ «Завод «Силові циліндри»», де в кожному з них кількість працівників складає 2 особи. Водночас, ВАТ «Вінницький завод тракторних агрегатів» перереєстрований у ТОВ «Торговий дім «Вінницький агрегатний завод»», де в основному здійснюється торгівельна діяльність.

Висновки. Підсумовуючи викладене, відзначаємо негативні тенденції у розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування, адже видозміна виробничоорієнтованої або змішаної поведінки підприємства на рентоо-

рієнтовану, що спостерігається протягом останнього часу, є поштовхом до переорієнтації його діяльності на іншу галузь народного господарства. Як підтвердження зазначеного, в 2009 р. економічна діяльність таких підприємств як ВАТ «Бершадське районне підприємство «Агромаш»», ВАТ «Брацлавське спеціалізоване підприємство «Агромаш»», ВАТ «Вахнівське спеціалізоване підприємство «Агромаш»», ВАТ «Вінницьке спеціалізоване підприємство «Ремтехсільмаш»», ВАТ «Томашпільське районне підприємство «Агромаш»», ВАТ «Чечельницьке районне підприємство «Агромаш»» та ВАТ «Оратівське районне підприємство «Агромаш»» переорієнтувалась на сільське господарство: діяльність чотирьох перших з сільськогосподарського машинобудування на вирощування зернових культур, діяльність п'ятого, шостого, сьомого і восьмого підприємств – на надання послуг у рослинництві. Поряд із цим ВАТ «Ямпільське районне підприємство «Агромаш»» зосередилось на видобуванні каменю для будівництва, обробленні декоративного та будівельного каменю, добуванні піску та гравію.

Список використаної літератури

1. Карачина Н. П. Економічна поведінка машинобудівних підприємств: теорія, методологія, практика управління : монографія / Н. П. Карачина. – Вінниця : Книга-Вега, 2010. – 416 с.
2. Фінансова звітність машинобудівних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua>